

מילתא, אם לא יאן און לנרן. אצל לפי מה שנהגו שלא לנרן כשישן ביום, אם כן צ"ל דמה שמנרן צנוקר היינו משום שקצטו חכמים ברכה זו ככל יום דומיא דשאר ברכות השחר, מדע (י"ז) דהא לר"מ ברכות י"א, ו מוספות ד"ה סכנן כשעומד קודם עלות השחר אין לנרן וכשמאיר היום לנרן לנרן, א"כ לנרן נמי אף שלא יאן כשמאיר היום לנרן לנרן, שלא היה דעתנו לפטור רק ליום א' כתקנת חז"ל. ואם יאן והשכים קודם עלות השחר, לנרן ג"כ לנרן מידי דהוה אשאר ברכות השחר שמנרן אותם קודם היום. ועיין מה שכתבתי סוף סימן חל"ט (פ"ק י"ז): 7 יג חוץ

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול מברכת הגותן לשבוי בינה. ובכמהים [שער הכונת ענין ברכה השחר] איחא שיוכל לומר הנותן לשבוי מיד אחר חנות לילה, וכן משמע בזהר ויקהל עמוד שמ"צ (ח"ב ק"ה, ט). ונראה לי דוקא אם שמע קול

פ. טור נסח אכ"ז
 ג. נכנסת שם [ונכנסת כלל ד' נסח והתורה שהן ח"ב סימן קכג דודו זלזור סימן ט:]
 פ. * רמ"ש ברכות טס והש"א שם נסח המוספות והגהות מיימנות חפלה פ"ז אות כ:
 ג. טס [נ"ש ב"ה טס והטורכס עמוד לא נסח מחזור ויטר והמניח סימן יט]:
 ק. אגור [סימן ט] נסח מהר"י מולין [מהר"ל המדומם סימן מה אות ט]:
 מ. ח. טור זכר עמ"ס [מ"א סימן ט]:
 ג. כל ט [סימן ג והמניח סימן ט]:

ציונים רמ"א
 ו. אגור [סימן ט]:
 ז. טע"ף ט:
 ח. ט טור:

עמרת זכנים

ב. המשכים קודם איר היום לנרן מברך ברכות התורה. כן כתב הרא"ש סוף פרק קמא דברכות [סימן יג]. אבל המדרכי שם [נמו טט] כתב שהרי"ם [שה"ש מהר"ם דעס פלא סימן ט] אמר שאינו צריך לנרן. לפי שברכת התורה של אהמול פוטרת עד שחזרה אחר. וכתב ב"י [כ"ג ו'ה] [ובאשכנז [דין] [דכ"ן] כתב רבינו יונה [נדפס ג' ד"ה זלמן] והתוספות [נכנסת י"א] ג' ד"ה [נכנס ב"ש ר"ה, וכתבו דלא נהירא, וכן כתב מהרמ"א כפסקיו [מחמת הדקן מ"ט סימן קכ"ג, וכן כתב האגור [סימן ט] דכל הפוסקים חילקום אר"ה, וכן נהוגים העולם. וכשילך לבית הכנסת אין צריך לחזור ולברך, ומיזה השי"ן

הגהות והערות
 כג. בדפ"ר נדפס ק"מ נכנסת פ"ה [וכתב ב"י דין ככ"ג ר"ה והוספות, ע"כ ואין לו הנהגה. ונמשדות ח"ח מ"פ שיע והנפיקו מה"ל וכן נכנס ב"י והוספות, וכלן מוקין ע"פ הכ"י ד"ה והמשכים של ה"ק י"ה הוא העמק ממנו:

כז. ע"ש נהגו כ"י נוסחאות:
 דז. עיין סימן קפ"ז סעיף ג', גליון מ"א:

כה. פ"יני נכנסת ליתא ומקורו נלאור סימן ג:
 טח. א. תיפסת מהדורה א"מ"ד פ"ה-ג' ב"ה הנהגה והתורה ליהראפלט מ"ז:

(1)

→

←

דעני ב"י ג' א"ה- (5)
 (חזקת הגולה כ"ג א"ה ח"ב- חזקת)

בזבוא אפסן אפסן חזקת הפלג
 חזקת חזקת חזקת

2
Asher ben Jehiel, ca. 1250-1327

שאלות ותשובות

לרבינו אשר בן יחיאל זצ"ל

מהדורה מתוקנת

עם תשובות חדשות
תיקונים על פי כתבי יד ודפוסים ראשונים
מראי מקומות והערות

בעריכת

יצחק שלמה יודלוב

עזר המשפט
מכון אור המזרח
מכון ירושלים • תשנ"ד

יד

ששאלת¹ קהל שיש להם דין עם אחד מן העיר על עסק חכירות ויש עדים מן בני העיר היודעין בעדות אלא שנוגעין בדבר אם יכולין להסתלק ולהעיד.

תשובה בכל דבר שייך סילוק חוץ מס"ת וכיוצא בו שא"א להסתלק ממנו כדאיתא בפרק חזקת הבתים² שאני ס"ת דלשמיעה קאי וא"א להם שלא ישמעו קריאת התורה. אבל בעסק ממון יכולין להסתלק ויטו העדים מכיסם חלק המגיעם באותו הממון שיש בין החוכרין והקהל לזורך הקהל לפירעון המס עלי ערמה, נמצא שאינן נוגעין בדבר כי לא ירויחו מאומה אף אם יזכו הקהל בדין.

טו

ששאלת המגיה ס"ת והגיה המיצה ובעודו הדיו לת הולך לגלול ס"ת ונטל בקולמוס הדיו שכתובה כדי שתתיבש התיצה מהר ולא תמתק היש צוה משום אכחשי מלואה.

אין צוה בית מיחוש דלא דמי למדליק נר חול מנר מלואה דהתם שואב השני מן הראשון ומכחישו, אבל הכא כיון שנכתבה התיצה אינה נכחשת בגטילת מקצת הדיו כדי שתמהר להתיבש. ואף בנר אם היה מכחישו בלא שישיב נר חול ממנו לא מצינו שום איסור צוה אלא אסור להשיב נר של חול בכחשת נר של מלואה.

ומה שאמר רבי מלניח דשלמה האמור בשיר השירים אינו נמחק לפי שהוא קדש כדאמרין בפרק שבעת העדות¹ כל שלמה האמור בשיר השירים קדש, לא כיון יפה דמאי קדושתו דמפרשינן ליה למי שהשלוס שלו ואין זה שם שנשכיל זה יהא אסור למוחקו, דשלוס עזמו הוא שם ויש בו קדושה כדאמרין בפרק קמא דשבת² דבנתיב הפנימיים של בית המרחץ אין בהם שאלת שלום. וקאמר התם מסייע ליה לרב המנונא דאמר רב המנונא משמיה דעולא אסור לאדם

ליתן שלום לחזירו צבת המרחץ שנאמר³ ויקרא לו ה' שלום. ולא מצינו מי שאוסר למוחק שלום ובכל אגרות כותבים שלום וזורקין ונמחקין ואעפ"י שלום הוא שם, כדקאמר התם אלא מעתה הימנוחא נמי אסור למימר צבת המרחץ משום דכתיב⁴ האל הנאמן, וכ"ת ה"י והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב שרי ליה לאיניש למימר לחצריה הימנוחא צבת המרחץ, התם שם גופיה לא איקרי נאמן דכתיב האל הנאמן ומתרגמינן אלהא מהימנא הכא שם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום. והקשה ר"י⁵ ה' שלום שם גופיה נמי לא איקרי שלום אלא שנקרא כך על שם שעושה השלוס ומתרגמינן דעביד שלמא ותירך מדלא כתיב ה' שלמן⁶ משמע דשם גופיה איקרי שלום, הרי מוכיח דאף על פי שהשם עזמו נקרא שלום כיון שאינו שם העצם אלא על ידי הפעולה נקרא כך הוה ליה כמו הגדול הגבור והנורא האדיר האמין והחזק חנון ורחום ארך אפים ורב חסד שנמחקין וכל שכן שלמה שאינו קדוש אלא בשביל שהשלוס שלו שהוא נמחק.

טז

ששאלת מס פתוחה שנדבק פתיחה ונסתמה אם יותר טוב שיגרוד כל המס ויכתוב אחרת במקומה או יגרוד הסתימה ויעשה פתוחה.

תשובה ימחק כולה ויכתוב אחרת במקומה, אבל גרידת סתימה אינו עושה אותה אות דהוה ליה סק תוכות ואמרין בפ"ג דגיטין¹ ת"ר וכתב לה ולא וחקק, למימרא דחקיק' לאו כתיב' היא ורמינהי עבד היוצא בכח שעל גבי הטבלא ופנקס יצא לחירות. ומשני הא דחק תוכות הא דחק יריכות, פירוש חקק תוך האות וחולף לה ונשארה האות עומדת מעצמה לאו כתיב' היא שהרי לא עשה מעשה בגוף האות [*אלא אלף האות] ונעשית האות מעצמה, אבל הא דטבלא ופנקס שחקק גוף האות היא כתיבה. וכן כשהוא גורד סתימת המס אינו עושה מעשה בגוף האות שנשארה אלא גורד הסתימה וצוה נעשית אות.

כלל רביעי

דיני נטילת ידיים וברכותיה וברכות התורה ולמודה ודיני ברכות ק"ש ותפלה ודיני שליח צבור וסומא ודיני ברכת הנהנין וזימון

א

שאלה⁷ אנה אדוני אבי אל נא תמנע מלנצר לי כל שאלותי נצר היטב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

תחלה אשאל דין הנכרה שעל נטילת ידיים מי שמשכים בצקר קודם אור היום ללמוד והוא נוטל ידיו ומברך על נטילת ידיים ואשר יצר וכשהולך לצי"ה נוטל ידיו משום נקיות בעלמא אם

טו 1 שבועות לה, ב. 2 י. א. 3 שופטים ו, כד. 4 דברים ז, ט. 5 תוספות שבת י, ב ד"ה דמתרגמינן ובתוס' הרא"ש שם (ובשניהם לא הזכיר ר"י). 6 בתוס': ה' שלומו. טז 1 כ, א.

בהם ספר תורה או מה שיראה ללוי ע"כ, ואם עתה יבא הפסד להקדש בקניית ספר תורה יקנו דבר אחר על פי לוי ונתקיימה הצוואה, נאם הכותב אשר בן הר' יחיאל זצ"ל (א. ע' 132). יד 1 נכפלה להלן כלל נח, א. עיי"ש. 2 ב"ב מג, א.

ללמוד אינו צריך לברך על נטילת ידים כי אם אשר יצר, ואם הוא נוטל ידיו כשרוצה להתפלל אם לא עשה זרכיו אינו צריך לברך על נטילת ידים שלא תקנוה אלא בצקר כשידיו מטונפות שמשמשות במקום הטונפות ועשה זרכיו. וצבקר לא יפסיק בין זרכת אשר יצר לאלהי נשמה כי היא סמוכה לה ולכך אינה פותחת צברוך. והעושה זרכיו ורוצה לאכול לאחר ששפך מים על ידיו פעם א' או ז' וצבר ידיו נקיות יברך אשר יצר ויגמור הנטילה ויברך ענ"י. והמשכים ללמוד יברך ענ"י ואשר יצר ואלהי נשמה וכל סדר הצרכות עד זרכת התורה וזרכת התורה בכלל וילמוד, ופרשת התמיד לא יקרא עד שיאיר היום וכן אשר נתן לשכוי זינה לא יברך אלא זיום. ואם השכיב עזמו לישן קודם היום ונטל ידיו להתפלל אין צריך לברך ענ"י אם לא עשה זרכיו כי שינת עראי היא. והעושה זרכיו או הטיל מים אפילו מעט מעט צריך לברך כיון שנפתחו נקציו².

ולענין זרכת התורה אדם הרגיל לשכב על מטתו בכל יום ולישן שינת קבע מיקרי והי הפסק וצריך לברך זרכת התורה בקומו, אבל הרגיל להתנמנם מיושב או על אצילי ידיו שינת עראי הוא ולא הי הפסק. וכן אם השכיב עזמו על המטה ולא היה יכול לישן לא הי הפסק זצנעודו נייעור דעתו על למודו³.

רמי זצריא לו שאינו יכול להתפלל בלא הפחה מוטב שיעבור זמן הפלה ממה שיחפלל בלא גוף נקי. ואם עבר זמן תפלה אנוס הוא ודינו כשוכח ולא התפלל ערבית שמתפלל שחרית שמים. ואם יראה לו שיוכל להעמיד עזמו בגוף נקי זשעת ק"ש בין אהבה וק"ש יינת תפילין ויברך דאנוס הוא ועדיף הוא מעובדא דרב⁴ דאמר שלוחא הוא דעוית. והמפיח זשעת למודו אינו צריך להרחיק כי מותר ללמוד אלל ריח רע שאין לו עיקר. ושלוס. אצין

אשר

* [וששאלת⁵ אם ישן אדם זיום אם צריך לברך אחר השינה אשר יצר כשיטול ידיו. לא הבנתי שאלתך, כי אם לא עשה זרכיו ולא הטיל מים וכי זשזיל השינה צריך אשר יצר, ואם עשה זרכיו או הטיל מים אפיי בלא שינה צריך לברך כשיטול ידיו].

ב

וששאלת אם בכל פעם ופעם שיעסוק בתורה צריך לברך על זרכת התורה.

תשובה מי שתורתו אומנותו ואינו זכטל אלא כשצריך לחזר אחר פרנסתו וזכל פעם דעתו על למודו ומיד חוזר ללמודו אחר שעשה זרכי פרנסתו ואין מתעסק זצצריס זטליס אין צריך לברך דאין כאן היסח הדעת ואם לאו צריך לברך.

צריך לברך על אותה נטילה וה"ה כשהולך לז"ה, ואח"ל שאין צריך לברך אם עשה זרכיו והלך לז"ה אם צריך לברך ענ"י אם לאו. או אם חוזר לישן אם צריך לברך ענ"י פעם אחרת בקומו. וגם אם אלהי נשמה היא סמוכה לאשר יצר או לאו וזכל היום כשאדם מסקי את רגליו אם יש לברך ענ"י, וא"ת שיש לברך ענ"י כשמסקי את רגליו כשמטיל מים מה דינו כי שמעתי אומרים שיש חלוק. וכשאדם זא מזית הכסא ורוצה לאכול מה דינו מפני שיש לי שני ספקות אם צריך לברך ענ"י זכל פעם כשזא מזית הכסא, מספקא לי אם אותה זרכת ענ"י עולה לכאן ולכאן ואף אם עולה איכא למימר זרכת אשר יצר הי הפסק בין נטילה להמוציא. ואם אין צריך לברך ענ"י זכל פעם אז אין לי זה אלא תדא ספקא משום הפסקה. וגם לפעמים כשאדם הולך לאכול או לז"ה וצודק עזמו ומטפטף מעט אם יש לברך. עוד אשאל ענין זרכת התורה אם יש לברך זכל פעם ומה נקרא היסח הדעת אם השינה שאדם רגיל לישן זנהרים או לפעמים שאדם משכים הרבה וחוזר לישן מעט אם נקרא היסח הדעת או לא. ואף אם חמזא לומר שנקרא היסח הדעת הא מספקא לי פעמים שאדם סבור לישן ושוכח זמן רב על המטה ואינו יכול לישן אלא הוא כגון ניס ולא ניס חיר ולא חיר אם צריך לברך או לא. ואל יחר לאדוני ואשאלה אף הפעם למי שמחילד לו רוח זצטן ומוציא רוחות וצריא שלא יוכל להתפלל י"ח זרכות או זרכות של קריאת שמע בלא רוחות קודם שיעטר זמן תפלה, אם יש לו להתפלל או לא. ואח"ל שאין לו להתפלל אם יהיה דינו כשוכח ולא התפלל ערבית שמתפלל שחרית שמים מפני שהוא אנוס. ואח"ל שיש לו להתפלל, אבל תפילין פשיטא לי שאין לו להניח שצריך גוף נקי כאלישע, אף זנה מספקא לי אם נראה לו שיכול לעמוד על עזמו מלהוציא ריח שעת קריאת שמע זכד והיה רוצה להניח תפילין זשעה שקורא ק"ש אם טוב יותר שיניחם ויברך עליהם אעפ"י שמפסיק או שיניחם בלא זרכה או שלא יניחם זכלל. וגם זל היום זעת לימודו וזא לו רוח אם צריך שירחיק ד' אמות ממקומו או אם די לו זנה שימתין עד שיכלה הרוח. ואף כי אני יודע זעזמי שאיני יודע לשאל מקרא אני דורש והגדת לזנך את שאינו יודע לשאל את פחה לו.

כללא דמילתא אין לברך על נטילת ידים אלא במקום שמזינו שתקנוה חכמים ז"ל כגון הנוטל ידיו לאכול וגם תקנוה צבקר כשקם ממטתו וידיו מטונפות שמשמשות במקום הטונפות ויש לו להתפלל צריך לטול כדכתיב¹ ארחץ זנקיון כפי וגומר ותקנו זרכה. כיוזא זנה אם עשה זרכיו וקנה או לקטניס ושפסף ורוצה להתפלל יטול ידיו ויברך ענ"י, אבל זל היום כשעושה זרכיו או הטיל מים אם רוצה

א תהילים כו, ו. ב תשובה זו הובאה בב"י אר"ח סי' ד' וסי' ז' ובטור סוף סי' מז. ג תשובה זו הובאה בטור אר"ח סי' מז. ד ברכות יד, ב. ה תוספת מכ"י (א. ע' 82).

5

Vital, Hayyim.

סדרת כתבי רבינו האר"י זצ"ל

חלק ט'

ס פ ר

ש ע ר ה כ ו נ ו ת

חלק ראשון

הוא השער הששי

מן השמונה שערים המפורסמים ובו מבואר הכונות של ברכות השחר וציצית ותפילין והקדישים והתפילות של כל ימות החול. אשר חיבר הרב הגדול האלקי מוה"ר חיים וויטאל זצ"ל כפי מה שקיבל מפי רבו המקובל האלקי הרב הקדוש רבינו יצחק לוריא אשכנזי זיע"א אשר דיבר בקדשו כפי הקבלה האמיתית שקיבל מפי אביו ז"ל.

והוא מכתבי הקודש שסידר הרב מוה"ר שמואל וויטאל זצ"ל. ולהיות כי ראינו שבכרך אחד אי אפשר להכליל גם הכוונות של שבת ומועדים לכן חלקנו אותם לשני חלקים.

עם ספר

י פ ה ש ע ה

מכבוד הרב הגדול קדוש יאמר לו מוה"ר שלמה בכ"ר יהודה הכהן זצ"ל.

עם הוספות:

הגהות ומראה מקומות על רוב מאמרי הו"ל בש"ס ובזוהר הקדוש ומכל כתבי רבינו האר"י זיע"א בעץ חיים ושמונה שערים ומספר עץ החיים עם פנים מאירות ומסבירות ותלמוד עשר הספירות למרן האר"י הלוי אשלג זיע"א בעהמ"ח ספר הסולם פירוש על הזוהר. מיוקטים ומסודרים ע"י הרב בעהמ"ח ספר מעלות הסולם על תיקוני זוהר שליט"א.

שנת יבאלונו רחמיך ולאחיה כי תורתך שעשועי לפ"ק

האצילות היושב פנימי מן כסא כבודך, שהוא הבריאה כנוכר.

(יב) ברכת אלהי נשמה שנתת בי כו' (ק) ברכה זו סמוכה לחברתה, והבן לפי שהיא כנגד אימא דעשיה המחוברת תדיר עם אבא. זה (יג) הנה, אעפ"י שלא כל אדם זוכה לחלק הנקרא נשמה, עכ"ו הנה יש לו חלק בנשמת אדה"ר, שהיה כולל כל הנבראים, (ר) אעפ"י שהאדם הזה עדיין לא זכה אליה הוא בעצמו. ואמרו טהורה היא: כנגד עולם האצילות, אשר משם נשמה לנשמה. אתה בראת: כנגד חלק הנשמה, הבאה מן הבריאה. אתה יצרת: הוא סוד הרוח, הבא מן היצירה. אתה נפחת בי, הוא סוד הנפש שבעשיה. ונמצא כי באמרו נשמה שנתת בי, כולל כל הד' חלקים הנזכרים, וקראם כלם בשם נשמה. ואתה עתיד ליטלה

ממני כו': הוא בסוד מ"ג. (ש) ואחר כך אתה עתיד להחזירה בי: בבקר, בסוד חדשים לבקרים.

→ (יד) ברכת הנותן לשכוי בינה כו'. (ת) כבר הודעתיו, כי ליל נקרא קודם חצות הלילה. ולילה, הוא אחר חצות הלילה. ועל כן אנו מברכין ברכה זו אחר חצות לילה ואילך. ושכוי, הוא גבריאל, סוד הגבורה. ובחצי הלילה, נמשכת הארת הבינה בגבורה, וזמ"ש הנותן לשכוי בינה, ואז היא מתמתקת, בסוד מש"ה ויבא לו יין וישת, דארמי ביה מיא א) בסוד יין המשמה, והוא סוד היום. אבל הגבורה בעצמה, היא יין המשכה, והוא סוד הלילה. וזמ"ש, להבחין בין יום ובין לילה. שהוא ע"י היין המשמת, הנמשך מבינה, והיא ב) המבחין בין יום ובין לילה. L

שעה

(יב) ברכת אלהי נשמה כו'. לפי שהיא כנגד אימא דעשיה, המחוברת תדיר עם אבא כו'. מבואר בדברי רז"ל, שגם באו"א דעשיה, נאמר כחודא נפקין וכחודא שריין כו'. ובשער סדר אבי"ע פ"ג, ובמקומות אחרים כתב רז"ל, כי אבא דעשיה הוא בסוד נקודה, ואימא בסוד תכ"ב יע"ש. וכן בכל ג' עולמות ב"ע, אימא גדולה על אבא בכל.

(יג) והנה אע"פ שאין כל אדם זוכה כו', ואמרו טהורה היא, כנגד עולם האצילות כו'. פירוש: שאפילו נפש דאצילות, נקראת בחינת נשמה לנשמה. כי כללות האצילות, היא בחי' היה כנודע. אבל לבחי' היה דאצילות, אפילו אדה"ר קודם שחטא לא זכה אליה. ועיין מ"ש רז"ל שער הקליפות פ"ד.

→ (יד) ברכת הנותן כו'. ובחצי הלילה, נמשכת הארת הבינה בגבורה. פירוש: שעד חצי הלילה, היה ז"א בסוד הדורמיטא, שהוא סוד

הסתלקות המוחין. ונשאר אז ז"א, בסוד קסטא דחיותא. כמ"ש רז"ל בשלהי שער הצלם ז"ל, ולעולם אין זעיר אנפין חסר אפי' בלילה, ואחר החרבן, מחיות המוכרת, שהוא מוחין דפנימיות דקטנות דאימא יע"ש. והוא בחי' ו"ק שלו, והוא בחי' גבורות גמורות. זמן תוקף הדינים. ואחר חצות, כאשר נמשכין לו המוחין דאימא, ומתעורר על ידי מוחין האלו, שהם מוחין דיום הבא, הרי הם בסוד יין המשמה. ואע"פ שעדיין הם מוחין דאחור, כנודע שמוחין דפנים בודאי שאינם באים אלא ביום גמור, על ידי התפלה כנודע. מ"מ לגבי מה שהיא בסוד קטנות השתא מוחין אלו, מצד שהם דאחור בחי' דין, נקראו יין. ומצד שהם מוחין, הם בחינת יין המשמת, ועל ידם מחלק ומפריש ז"א בין יום ובין לילה. בין מוחין דפנימיות דקטנות שהם לו קסטא דחיותא, למוחין גמורין דגדלות, שהם מדת יום, עם שהם עדיין דבחי' אב"א. L

הגהות ומראה מקומות

- הצדיקים בסוד חדשים לבקרים כו' כדי שיהיו בה כבחי' מ"ן (דפו"י).
- ת) פע"ה שער הברכות פרק ז'.
- א) זהר בלק קפט. ב) ג"א וזה (הו"ב).

- ק) פע"ה שער הברכות פרק ז'.
- ר) מדרש רבה שמות פרשה מ' שער הפסוקים בראשית דרוש ג'.
- ש) ג"א כי לעתיד תקח המלכות את נשמות

ברכת הנותן לאמרה, והיא אחת שתקנו קודם התפילו בדבר זה עכ"ו ראוי שנבאר סודה בע"ה. אלו. שהם: מלביש ליעף כח, נתקנו לסוד והוא, כי הנה אין אז וע"י כך מפשיטין ומלבישין לנשמתו צואים, כדמיון מש"ה ונמשך עליהם וזהמת שנאמר בהם וידעו כתיב וילבישם כתנו והנה הכל הוא כפי ע הוא קל, מתחלש כח ילדך תשי כו', אבל :

(טו) וב' בחי' אל אם למי שנסתלק לו לו הלבוש. ולמי שלא לו, ונותנת כח בלבוש החוטא. אינה עושה כן, קודם שישן. או שרואה ימות בלא זמנו, ויש ה ממנו בן הגון, לכן מו שסלוק מוחין אלו, ה והלבוש, כי כל עצמו י להלביש את המוחין, הלבוש, וישארו המוחי הלבוש, פירושו שמחני וכל זה פשוט, כתבו ר ודע, כי לא הלבוש עצמם שמחזיר לו, כי הוא מאיגרא רמא לבירו למדרגות, ואם היה לו אפשר שנפל לרוח דע נמשך לו אח"כ, משכא

בעזרת השי"ת

כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם

שלחן ערוך אורח חיים

אשר חיבר הרב הגאון רשכבה"ג

מוהר"ר יוסף קארו זצ"ל

עם הדושי דינים שהשמיט הגאון הנ"ל והמציאם הגאון

מוהר"ר משה איסרליש זצ"ל

עם באר הגולה מהגאון

מוהר"ר משה רבקש זצ"ל

ויספור לך שנות החיים

עין חיים היא למחויקים כה

עם ספר

כף החיים

חלק א'

מדברי ראשונים ואחרונים, חדשים גם ישנים וגם לבאר הדינים המובאים בשלחן ערוך ובמגנים עם כל הדינים המובאים בבאר היטב ובשערי תשובה וגם מן אחרוני אחרונים ומדברי המקובלים אשר לא הובאו בבאר היטב ובשערי תשובה, כאשר עין הקורא תחזינה מישרים להלכה פסוקה:

כי כן ידבר ימך

וחונכיה מאושר

מאתי הקטן

יעקב חיים בן לא"א הר"י צחק ברוך ז"י

כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם

באר הגולה
 הרמב"ם נפק
 מהלכות הפלה:
 ב בית יוסף לעת
 הרמב"ם:

ח' כל הברכות האלו אם לא נתחייב באחת מהן כגון שלא שמע קול תרנגול או שלא הלך או לא לבש או לא חגר יאמר אותה ברכה בלא הזכרת השם: הגה יש אומרים דאפילו לא נתחייב כן מנכך אומן דאין הנכרה דוקא על ענינו אלא מנכרך

בפ החיים

7 ← מט' סעיף ה. כל הברכות האלו אם לא נתחייב בהם וכו'. הגה. ויש אומרים דאפילו לא נתחייב בהם מברך אותם וכו'. וכן כתב הב"ח, וכן כתב מטה יהודה סוף אות י"ד דכבר נהגו העולם כדברי ההגהה יעו"ש. וכן כתב האר"י ז"ל בשער הכוונות דף א' ע"ג וז"ל כל הי"ח ברכות שיש מן הנותן לשכוי בינה עד סוף ברכת התורה כולם חייב האדם לסדרם ולברכם בכל יום אף על פי שלא נתחייב הוא בהם לפי שכולם הם רמזים נפלאים אל אורות עליונים ואין לבטלם אפילו אם האדם לא ישן בלילה או אם לא הסיר מצנפתו או בגדיו או סודרו או מנעליו וכיוצא בזה צריך לברכן בכל יום כולן אף על פי שלא נתחייב בהם לפי שעל מנהגו של עולם נתקנו חוץ מברכת שעשה לי כל צרכי ביום תשעה באב ויום הכפורים שאז כל העולם יחפים וגם חוץ מברכת על נטילת ידים ומברכת אשר יצר ששתי ברכות אלו אם לא נתחייב בהם אין לברך עליהם עכ"ל, וכן כתב בפרי עץ חיים שער הברכות פרק א'. וזמנם הוא מחצות הלילה ואילך כמו שכתב בשער הכוונות דרוש א' מדרושי הלילה דף נ"ח ע"א ופרי עץ חיים שער תיקון חצות פרק א' ופרק ג', וכן כתב הרש"ש ז"ל בספר נהר שלום בהקדמת חצות דף פ"ז ע"א ובחדש דף ט"ו ע"ג וז"ל באופן שצריך זריזות וההירות מאד לשמור נפשו שברגע חצות ימצא ניעור בפרט אם שורש נשמתו הוא מזיווג חצות יעקב ולאח הנעשה אחר חצות לילה, ויברך ברכות השחר, וצריך לאומרם אפילו שלא נתחייב בהם כגון שלא ישן או שלא פשט בגדיו או לא חלץ מנעליו וכיוצא אף על פי כן צריך לאומרם לפי שעל מנהגו של עולם נתקנו והם להמשיך מוחין לפרצופי העולמות העליונים חוץ מברכת על נטילת ידים ואשר יצר שאם לא נתחייב בהם לא יברך וחץ מברכת שעשה לי כל צרכי בתשעה באב וביום הכפורים שאז כל העולם יחפים, וזמנם מחצות הלילה ואילך, וצריך להזהר לאומרם כולם בקומו בחצות הלילה כדי להחזיר המוחין שנסתלקו קודם חצות מהז"א הכולל דמדת היום ונתפשטו בנוק' הכוללת דמדת הלילה ועל ידם נגדלה כנגד כל אחורי הז"א

ובחצות ממש ננסרת ובאה לפניו ומסתלקים המוחין ממנה ועולים למ"ן לאו"א ומזדווגים או"א וממשיכין מוחין חדשים דפנים ומתחדשים גם המוחין הראשונים וכנזכר כל זה באורך לקמן בברכת המעביר יעו"ש, ועתה על ידי הברכות של השחר חוזרים המוחין ההם דאחור ופנים להתפשט בז"א הכולל דמדת היום, וכדי להמשיך השפע המוחין לפרצופים העליונים ולבטל מהם אחיזת הקליפות שנתאחזו בהם קודם חצות כנודע וכדי לברר הבירורים המתיחסים לכל ברכה וברכה ואם לא יאמר אותם כולם בקומו בחצות מונע המשכת השפע והמוחין לפרצופים העליונים וגורם להשאיר אחיזת הקליפות במקומות עליונים ובנרנח"י שלו ובחושים שלו נשאר התפשטות הקליפות והוא משתמש בהם עם אחיזת הקליפות שבהם וילכו בלא כח בעת ובזמן שהיה לו כח להפרידם ולבטלם והיא סיבה לכמה רעות ח"ו לכן ראוי להזהר לאומרם כולם בקומו בחצות ואפילו שהוא רוצה לישן אחר כך אין בכך כלום והוא ליה כישן ביום וכמו שכתב הרב ז"ל על הקם בחצות אחר שיסדר ברכתיו ויאמר תיקון חצות ויעסוק בתורה כמו שעה אחת שאם אינו יכול לעמוד על עצמו שיכול לחזור לישן רק שיקום קודם עמוד השחר כמו חצי שעה ויחזור ללימודו, ולא מיבעיא מי שישן וקם בחצות שצריך לעשות כן כנזכר אלא אפילו מי שלא ישן כלל והוא לומד מתחלת הלילה הנה בהגיע חצות צריך לאומרם חוץ מברכת התורה שאם לא ישן שאין צריך לאומרם עד שיעלה עמוד השחר אבל שאר הברכות צריך לאומרם וכנזכר בספר הזוהר פרשת ויקהל דף קצ"ה ע"ב במעשה דרבי אלעזר ורבי יוסי שהיו לומדים מתחלת הלילה וכשהגיע חצות ושמעו קול התרנגול ברכו, כי אף על פי שמצדו לא נסתלקו המוחין מז"א דפרטות הנה מז"א דכללות נסתלקו ועתה חוזרים ואפילו מצדו נסתלקו עצמות הנרנח"י בהסתלקות המוחין הכוללין ועתה חוזרים מחודשים כנודע עכ"ל, והביא דבריו השלמי צבור דף מ"ו ע"ג, זכור לאברהם חלק א' הלכות ברכות אות ש'. ומה שכתב הפרי חדש אות א' דמי שקם בחצות לילה לקרות תיקון חצות או ללמוד

ודעתו לחזור ולישן בו לבקר, וכן כתב הרמב"ם דין ג' וז"ל בשעה שיקין הכסף משנה דדוקא בס באיזה שעה שתהיה יעו"ש, כבר כתב על זה הרמב"ם ז"ל לשיטתיה יעו"ש על הנאת עצמו באחת מהן אינו מברך ונ שיך שפיר לומר ברכת שיגמור סוף שנתו אבל ז"ל כדידהו דבין נתחייב של עולם והנהגתו הוא פשטה הוראה לפסוק כד המקובלים ז"ל אם כן מי כל סדר הברכות אפילו ד ועיין ברכי יוסף אות י"ו ט', פתח הדביר סימן ו' מ"ז אות ו', וכפ החיים ג ט' אות א'. ומנהגינו כ בחצות מברך כל הברכות סוף ברכת התורה בשם לחזור ולישן עוד, ואחר דהוי כאילו ישן ביום, והביאו מטה יהודה סימן ישן כלל והוא לומד מתחיל כל הברכות כלם חוץ מבו אחר עלות עמוד השחר ו שאינו מברך כלל מפני ש לעיל סימן ד' אות מ"ח, לחייב עצמם כדי לסמוך ו נשמה כמו שכתבנו לעיל לעיל סימן כ"ה אות ע"ה אמרינן ספק ברכות להקל מ"ז אות כ"ו ואות נ

(ו) שם בהגה. דאין הכרי זה משמע לשכוי בינה וסימא מברך אברהם ס"ק י"ד דדעת ד

בפ החיים

ודעתו לחזור ולישן ברכת המחזיר נשמות יניחנה לבקר, וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק ז' מהלכות תפלה בין ג' וז"ל בשעה שיקיץ בסוף שנתו מברך וכו' וכתב הבסוף משנה דדוקא בסוף. שנתו ולא כל זמן שייקץ באיזה שעה שתהיה יעו"ש, וכן כתב העטרת זקנים, וכן כתב המגן אברהם סימן ר' ס"ק ח' בשם סדר היום יעו"ש, כבר כתב על זה השלמי צבור דף מ"ו ע"ב דהרמב"ם ז"ל לשיטתיה אזיל דסבירא ליה דכל ברכות השחר על הנאת עצמו הוא מברך ואם לא נתחייב באחת מהן אינו מברך וכן פסק השלחן ערוך ולפי זה שייך שפיר לומר ברכת אלהי נשמה צריך להמתין עד שיגמור סוף שנתו אבל לדעת החולקין דפסק מור"ם ז"ל כדירהו דבין נתחייב בין לא נתחייב שעל סידורו של עולם והנהגהו הוא חייב לברך ואנן כדירן כבר פשטה הוראה לפסוק כדעת מור"ם ז"ל וכו' וכן כתבו המקובלים ז"ל אם כן מי שקם בחצות לילה יוכל לומר כל סדר הברכות אפילו דעתו לחזור ולישן וכו' יעו"ש. ועיין ברכי יוסף אות י"ב ובקשר גודל סימן א' אות ט', פתח הרביר סימן ר' אות ב', והסד לאלפים סימן מ"ז אות ר', וכף החיים לה"ר חיים פאלאגני ז"ל סימן ט' אות א'. ומנהגינו כהאר"י והרש"ש ז"ל דהקם בחצות מברך כל הברכות כולם מן על נטילת ידים עד סוף ברכת התורה בשם ומלכות ואפילו אם דעתו לחזור ולישן עוד, ואחר כך אינו חוזר ומברך כלום והוי כאילו ישן ביום, ודלא כהפרי חדש אות ח' והביאו מטה יהודה סימן מ"ז אות ט"ז. וכן מי שלא ישן כלל והוא לומד מתחלת הלילה והגיע חצות מברך כל הברכות כלם חוץ מברכות התורה שאינו מברך עד אחר עלות עמוד השחר וחרץ מברכת על נטילת ידים שאינו מברך כלל מפני שלא נתחייב בה כמו שכתבנו לעיל סימן ד' אות מ"ח, מיהו ברכת אשר יצר נהגו לחייב עצמם כדי לסמוך ברכת אשר יצר לברכת אלהי נשמה כמו שכתבנו לעיל אות ג'. ועיין מה שכתבנו לעיל סימן כ"ה אות ע"ה דכנגד דברי האר"י ז"ל לא אמרינן ספק ברכות להקל יעו"ש, ועוד עיין לקמן סימן מ"ז אות כ"ו ואות כ"ז ואות כ"ט ואות ל':

ו) שם בהגה. דאין הברכה דוקא נ"פ עצמו וכו'. ולפי זה משמע דגם החרש מברך הנותן לשכוי בינה וסומא מברך פוקח עורים, וכן כתב המגן אברהם ס"ק י"ד דדעת הפוסקים משמע דאפילו הלן

תרנגול השם: מנחם

המוחין משיכון אשונים יעו"ש, פ' הדם ב, וכדי ולבטל חצות ברכה מונע וגורם נרנח"י והוא נ"ו בלא ב והוא ב כולם כך אין הב ז"ל תיקון נ"ו יוכל קודם ה' ולא כנוכר מתחלת מברכת שיעלה וכנוכר ה דרבי הלילה אף על ת הנה מצדן חכולין דבריו זלק א' אות א' ללמוד

על אספסוף והוא שכתבנו ז"ל

ועיין סימן כ"ה וכו' וכו'

וע"ד ולכן שמע יהושע ולא משה, בנין דנטל הוא רעה נהורא דסיהרא דהוה אחיד בה יהושע כיון שאותו רעה לקח אור הלכנה שהיה אחוז ביהושע ומשה דהוה אחיד בשמשא לא שמע ומשה שהיה אחוז בשמש לא שמע וישראל, בלהו אתחשך נהורא דילהון בנין ההוא רעה דאתדבקת בהו כולם נחשך האור שלהם בגלל אותה רעה שדבקה בהם. כיון דמחל קב"ה חוביהון כיון שהקב"ה מחל חטאיהם כדון אז ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הרברים וגו', דהא ההוא ערב רב אתעבר מנייהו כי הערב רב ההוא נעבר מהם.

וסוד קה"ק שם עולין הנשמות ושם כלי הנשמות. הכל כמבואר אות ט"ו כשער חינוך.

משריית תניינא, מן זייגער צעהין עד זייגער צווייא (משעה עשר עד שעה שתיים). ואינון משריין עיקרם על בכייה ואבלי ציון. ושיריה וזמרה אומרים גם ק, אבל שיריה שלהם אינם אומרים אלא שתי שעות עד חצות. אבל ככיה שזו עיקר אומנותם נמשך עד זייגער צווייא (עד שעה שתיים) ומחיל הכייה שלהם כשירותא דארבע שעות אמצעין שהוא זייגער צעהין (שעה עשר).

ואין זה ענין לחיך שלנו. והואמר סליחות וי"ג מדינה וחיך חצות קודם חצות כדעת הידוע פלגא, חולק על כל דברי הקדושים ברוע לב. וכתב עליו הנאמן מהר"ח אכ"ד דק"ק לבוב מה כחו של מנחם ואין בכל דבריו אלא יגון ואנחה הכל הכלים. ומי שיש לו לב רואה, יודע ורואה ומרגיש כי תרעין סתימן שליטות הרע והחושך עד חצות שאו קול דודי דופק.

משריין תליתאה מן זייגער צווייא עד זעקס (משעה שתיים עד שש) שער כאן שייך ליי"ב שעות הלילה. ע"כ מהזוהר ח.

להלן נסביר המאמר מתוך דמ"א ואי אתוספן שתי לבילה, כגון כימי החורף שהלילה ארוך י"ח שעות, נמצא שנתוספו שש שעות ולכאורה נחלקו ג' שעות לחחילת הלילה וג' שעות לסוף הלילה. ואומר, דיממא אינון, נגד ג' המשטרות אינם חושכים שש השעות האלו בחשכון אלא י"ב שעות לכד, והשש שעות בחורף נחשכים ליום. ואמר כי תריסר דאינון דילה, שהם רומזים ליי"ב אותיות של שם אג"י במילוי אל"ף דל"ח נר"ן יו"ד כדאייתא בלק"ת פרשת ויצא. והמלאכים של המשמרת הראשונה אומרים מי יעלה בהר ה' וכו'. לפי שישראל מעלים כושמחם רעוהו דלכס מ"ג מכל היום מה שהיו עושים ועובדים לקב"ה כדאייתא בע"ש שער הנסירה פרק ג', לוח סמריזן מלאכים אלו של המשמרת הראשונה מי יעלה בהר, שהוא מלכות של הרי"ה. הר הרי"ה, דא הר

7 רבי אלעזר ורבי יוסי הוו יתבי ליליא חד וקא מתעסקי באורייתא עד לא אתפליג ליליא היו יושבים לילה אחד ועסקו בתורה טרם שנתחלק הלילה אדהכי קרא גברא בינתיים קרא הנבר בריכו ברכתא ברכו הנרכה. בכה רבי אלעזר ואמר. ת"ח. עד השתא קב"ה אזדעזע חלת מאה ותשעין רקיעין ובטש בהו ובכה על חרבן כי מקדשא ואוריד תרין דמעין לגו ימא רבא ואדכר לבנוהי מנו בכיה עד עכשוי הקב"ה הזדעזע ש"צ רקיעים והכה בהם והוריד שתי דמעות לחוך הים הגדול ונזכר בבניו חוך הבכיה בנין דלחלת סטרין אתפלג ליליא בתריסר שעותי דהוו רשימין ביה כיון שלג' צדדים נחלק הלילה ביי"ב שעות הרשמות בו ואי אתוספן שעותי בליליא, אינון שעותי דמתוספאן דיממא אינון ולא אתחשיבו מליליא בר תריסר דאינון דילה ואם נוספו שעות כלילה, אלו השעות שנוספו של היום הם ולא נחשבות מהלילה חוץ מהי"ב שלה ואינון תריסר אתפלגו לחלת סטרין וחלת משריין דמלאכין קדישין אתפלגו באינון חלת סטרין ואלו הי"ב מחלקים לני צדדים, ונ' מחנות של מלאכים קדושים מחלקים באלו הני צדדים.

משריית קדמאה אתמנא בר' שעותי קמייחא דשירוחא דליליא לשבחה למאריהון המחנה הראשון מחמנה בר' שעות ראשונות של החילת הלילה לשבח לארונם ומה קאמריי ומה אומרים, תהלים כד לה' הארץ ומלאה וגו' כי הוא על ימים יסדה וגו'. מי יעלה בהר ה' וגו' נקי כפים ובר לבב וגו'. מ"ש דא מדוע זה בנין דכד ליליא פריש גדפוי על עלמא כדון כל בני עלמא טעמין טעמא דמיתא ונפקי נשמתייהו לסלקא לעילא כיון שכאשר

נפש

ביאור המאמר

ידיד

קראים שעות זמניות. ועיין בעיונים ד"ה בענין המשמרות והמצא שם רעות אחרות) ומה שמוסיפים על ר' שעות של המשמר הראשון, נחשב מן היום הקודם. והוספת משמר השלישי נחשב מן היום הבא. והמשמר האמצעי הוא קו חצי היום או חצי הלילה הנחלק בקו המשווה. היום לא יחסר ולא יעדיף. ולפי"ז תבין המשך הרברים. ועיין בעיונים ד"ה בענין הני משמרות.

ותלת משריין דמלאכין קדישין שהם חוץ להיכלות כי בהיכלות אינון מתעוררות אלא באור היום בתפלתן של ישראל. משריית קדמאה וכו' לשבחה למאריהון המחנה הראשון מחמנה בר' שעות ראשונות של החילת הלילה לשבח לארונם, ולכד הם צריכים לעלות שלא תהיה החיצונית מברלה בינו לבין ההיכלות. אלא יושבות עד שהחיצונית הטמאים ירדו למטה ויתפשטו בעולם ואז הם מתדבקים בהיכלות ומשוררים. ושירש וזימרם לה' הארץ ומלואה. ויתרחב הנעם והקול וההדר עד שהעבכר ד' שעות. או שמא אומרים החוזרים ואומרים. ושאל מ"ט דא מדוע אומרים מזמור זה. ועונה בנין דכד ליליא פריש גדפוי כאשר הלילה פורש כנפיו. כנפים לשון כנפויא, וד"ל כאשר המלכות אוספת מחנותיה החזקים הירועים להנהיגת הרין כדון כל בני עלמא היינו התחתונים המשליטים עליהם את החיצונים בגלל מעשיהם, דבקים באהרית הכוחות, ולכן טעמין טעמא

ישראל. נ. ישראל, דאתחשך נהורא דילהון שהם התחתונים הפונמים ומקבלים הרעה. עכ"ל. רבי אלעזר ורבי יוסי וכו' ת"ח. עד השתא היינו מתחילת הלילה ועד עתה קב"ה אזדעזע היינו הקב"ה בשאנוהו על חרבן המקדש וחוקף הדין המתעורר. והסיבה שיזכור החרבן בלילה ולא ביום הוא מפני שבלילה המלכות מתגוללת בדיניה לפרנס החיצונים. ובזמן שביהמ"ק היה קיים היו הכפירים ניוונים מעשן המזבח שהיה נוטה לצד צפון, והמלכות הייתה ניצולה מצעקתם ומתביעתם. אבל כעת בעת הנלות המלכות בוכה ומיללח מפני שהיא נוטה אליהם ואין לחת להם. ולזה קול שעתה מתעורר ואז מודעזעים הרקיעים בחוקף הרין המתעורר כקנאה על החורבן. וז"ש ובטש בהו היינו להשפיעם דין. ומ"ש בכה, היינו התעוררות הרין ברחמים לרחם על ישראל לנקם מצורריהם. ואוריד תרין דמעין היינו שתי מרות הרין גבורה והור לגו ימא רבא היינו ים החכמה. ובחיבה י"ב אה"י מורה על החכמה שהיא על הבינה מ' שהיא שרש הגדולה. והיינו רבא. ושם שתי מרות הגבורה מתחזקות בשרש המתוק אשר שם ואז ואדכר לבנוהי מגו בכיה ונזכר בבניו חוך הבכיה, היינו מחוך הרחמים. ואי אתוספן שעותי בליליא וכו' דיממא אינון ר"ל שהלילה מתרחב איך ואיך להקדים ולהתאחר במזרח ובמערב. ולעולם שעות הלילה הן י"ב שעות שוות ישירות (מה שאנו

ספר

מחזיק ברכה

חידושי דינים על שולחן ערוך ד' טורים

מהגד"ק, החכם הכולל, המקובל הגדול, איש אלקים,
צ"ס"ע, נזר ישראל ותפארתו,
מורנא ורבינא

חיים יוסף דוד אזולאי

יצוקללה"ה

נדפס פעם ראשונה ע"י מרן המהר"ר זצ"ל בליבורנו

פשה"ק ירושלים תיבב"א
שנת תשנ"ב לפ"ק

באלול אנוי . שנת ה'תשנ"ב
תוצאת יצוקללה
בני ברק

פר"ח הקשו על דין הנזכר ממאי דקי"ל שומע כעונה והרב שאלת יעבץ ח"א סימן עה תירץ לקושית הרב ט"ז על דרך שכתבנו דשאני הכא דהכי הוייא תקנה ותירץ שם תירוץ אחר דחוק ושני תירוציו ראיתי להרב מהר"י עייאש בספר מטה יהודה הנדפס מחדש שם סי' קמא שתירצם ע"ש ובשות זקן אהרן סי' הנזכר ובשאר תשובת הרב הלק"ט אין כאן מקום להאריך.

ה. דין יג. ואינו חוזר ומברך כשילך לבית הכנסת וכו' ורבינו שמעיא אמר בשם רש"י לברך ור"י דחה דבריו כן כתוב בתוספות לרבינו יהודה כת"י והביא דבריהם הרשב"א בחידושיו ומהר"ם בתשובה דפוס פראג סימן מג ואורחות חיים דף ה ע"ג והעיקר שלא לברך כמו שפסק מרן ז"ל.

→ ד. חוץ מברכת הנותן לשכוי וכו' בזהר מפורש דאחר חצות היו מברכין אותה ובספר הפרדס לרש"י כת"י כתב דכך היה מנהגו של רש"י זצ"ל לברך כל הברכות וגם ברכת הנותן לשכוי בקומו באשמורת וכ"כ האר"י זצ"ל וכן נהגו שלמים וכן רביס.

ז. מה שאין מברכין על התורה לאחריה כתב מרן בב"י ולי נראה וכו' דכיון דמצות הגיית התורה כל היום וכל הלילה וכו' ע"ש וק"ק דשל כת הקודמים הוא טעם זה וכשבלי הלקט הנדפס כתוב משם ה"ר שלמה ובשבלי הלקט כת"י כתוב בשם רבינו ישעיה.

סימן מה

א. הגהה ואומרים פרשת התמיד וכו' נשאל הגאון מהר"ר יחזקאל נר"ו בשו"ת נודע ביהודה א"ח סימן ד' למה פסוקי המוספין קבעו בתפלת המוסף ופרשת התמיד לא תקנו לומר בתפלה פסוקי התמיד והשיב הרב נר"ו משום שהתפלות שנקבעו בכל יום נקבע בהם כל צרכי האדם וכל אחד בעת הצורך יפרוש כפיו בתפלה להתפלל אפי' כמה פעמים ביום וכו' ואם היו מזכירין התמיד בפירוש בתפלה לא היה אפשר להתפלל אלא שחרית וערבית ולמי

שופר ומגילה ואפילו לדברי אגור דהרהור לאו כדיבור דמי התם הוא דליכא שומע ומשמיע וכו' ולכל הפירושים המברך לא הפסיד שכל היום חלה עליו חובת לימוד וברכת התורה א"צ ללמוד אחריה מיד וכמ"ש ב"י עכ"ל ובמאי דפשיטא ליה ברישא דכיון דשומע כעונה יש לברך קשה דהרי כתב הרא"ש בפסקיו ריש פרק הקורא עומד דהעולה לקרות בס"ת יקרא בנחת ובדקדוק עם הש"ץ שלא תהא ברכה לבטלה והביאו הטור ומרן לקמן סימן קמ"א וכפי שיטת הרב הלק"ט דכיון דשומע כעונה יכול לברך איך כתבו הרא"ש והטור ומרן דאם לא יקרא העולה בנחת יהיה ברכתו לבטלה.

וכבר ראיתי להרב מהר"א הלוי בשו"ת זקן אהרן סי' ס שכתב דמה שאמרו שומע כעונה היינו בהלל וקדושה וקדיש דשמיעתו הוייא כאלו ענה עם הצבור ויוצא באותה שמיעה ובברכה שברכו הקוראים וכו' אבל לברך האדם ברכה כמה שיעשה חבירו המצוה זה אינו שלא מצינו שיברך האדם מקרא מגילה על דעת שחבירו יקרא המגילה וכו' עכ"ל וזה הפך סברת הרב הלק"ט הנזכרת ואי משום הא לא איריא דהרב הלק"ט יחלוק על הרב מהר"א הלוי ועל כיוצא בזה אמרו גברא אגברא קא רמית אמנם אנן מה נענה ביום שידובר בנו הלכה פסוקה ממרן בש"ע לקמן ס' קמא מיסוד הרא"ש והטור כדבר האמור.

ואפשר לומר דסבר הרב הלק"ט דשאניא הא דכתבו הרא"ש והטור ומרן בדין העולה לקרות בתורה דהתם עיקר התקנה היתה שהקורא מברך והגם שעתה משום שאינו יודע לקרות כהוגן כמשפט נהגו שהש"ץ קורא מ"מ בהא צריך שהעולה יקרא בנחת כדי שלא תהא ברכתו לבטלה בזה כי האף אמנם דקי"ל בעלמא שומע כעונה מ"מ בזה שהתקנה היתה שהעולה מברך על קריאתו והוא הקורא צריך שעתה שהוא מברך והש"ץ קורא לפחות יקרא בנחת כדי שלא תהא ברכתו לבטלה דהכי תקון שהקורא מברך וכדאמרן שוב ראיתי דהרב ט"ז לקמן והרב

כל דברי הרב
הרב פר"ח וכן
אהרן דברכת
סי' ס.

לברך ברכת
דין יש לחקור
כל הברכות
ברך אלא אשר
כות ע"ש.

שה עדיף ואם
תורה לא יחזור
ע דליכא ברכה
צת פוסקים גם
נזכרים המעיין
קצת בברכי
סימן רט דין
אם לאו אינו
מברכת המזון
מע דגם ברכת
ברכות להקל
להרב מהר"י
כן דלא יברך
קצת לדעתו
הפר"ח בברכי
ב מעדני מלך
תורה מהכתוב
המזון קאי על
תורה דעיקר
הנך ילפותות
וזה כמש"כ
ס"ד.

וכו' עמש"כ
בס"ד ועמש"כ
אורך.

בשו"ת הלכות
ע דברי תורה
נראה דמאחר
דהוה אשומע

ספר

תשובות מהר"ח אור זרוע

למרנא ורבנא חיים אשכנזי
בן מרנא ורבנא יצחק אור זרוע מווינא

ובסופו

הנהרות הגאון מהר"ם יפה

נערך מחדש והוגה עפ"י כתבי יד
בתוספת י"ח תשובות חדשות
עם ציונים ומקורות השוואות והארות
תוכן הענינים ומפתחות

מאת

מנחם אביטן

ב"אאמו"ר הגאון מוהר"ר משה שליט"א

פעיה"ק ירושלים תובב"א
שנת השס"ב לפ"ק

סימן קא

על

הברכות ששאלת אם אדם השכים קודם עלות השחר וכך כל הברכות הקצרות וחזרו וישן עד אור הבקר, אם יחזור ויברך בקומו בבקר אי לאו, לא שמעתי מזה מברכות. אמנם מקצת, כגון לשכוי בינה ושלא עשאני גוי ועבד ואשה, היה נראה שלא היה צריך לחזור ולברך. וטעם לא ידעתי למה בכל יום חקנו לברך שלא עשאני עבד וגוי ואשה, וכי לא יהא די בברכה אחת כל ימיו, אכן ברכות כמו פוקח עורים מלביש ערומים זוקף כפופים מתיר אסורים רוקע הארץ על המים אשר הכין מצעדי גבר שעשית לי כל צרכי אזור ישראל בגבורה עוטר המעביר שינה מעיני, אותם ברכות נראה דנתקנו לברכה כיום כשעברה הלילה, דלא איברא אלא לשינתא¹ ואפילו אם אדם נעור בלילה יותר מן הראוי קומתו כפופה ואין ערב עליו כמו ביום, וכי אם אדם ישן ביום וכשיקיץ יברך כל אלו הברכות, או אם יחלוץ מנעליו כשינעלם יברך שעשית לי כל צרכי.

וכבר ראיתי כתוב בשם רבינו שמחה² כשהיה ישן ביום, היה מברך אלהי נשמה וכן נהגתי, עד שאמר לי ר' יעקב ב"ר מאיר, אם כן בצאתך מן המרחץ ולובש בגדיך תברך מלביש ערומים. וע"כ שאילו³ הברכות לא נתקנו כי אם בהחליף הזמן, דהיינו כשיאיר היום שהוא זמן לכל אלו הענינים, אבל אם ישן ביום או בלילה כמה פעמים או מפשיט בגדיו וחוזר ולובשן וכל כיוצא בזה, לא חיקנו ברכה על ככה. ושמא גם שלא עשאני עבד וגוי ואשה, אין לברך כי אם כשיגיע זמן קיום תפילין וציצית ושאר מצות. ועל כן נראה שכל אלו הברכות אין לברכם כי אם ביום⁴, אכן אם אדם משכים קודם עמוד השחר לצאת לדרך או ללמוד ואין דעתו לחזור ולישן קודם היום, שמא באותה שעה יברך, ולבי מגמגם בכך. אכן⁵ נהוג עלמא כשמשכימים לסליחות פעמים כשמיסימים הסליחות קודם שיעלה עמוד השחר מתחילים הקהל לברך אותן ברכות בעוד לילה⁶. ועל נטילת ידיים שמברכין באותו פעם אחר

סיום הסליחות לא הבנתי כל ימי, וכי כשהוא משכים לסליחות ונפנה ונטול או אינו נפנה ונטול וכי לא יברך על נטילת ידיים כשהולך להתפלל סליחות, ואם ברך למה יברך שנית.

וכן אשר יצר וכי אין לו לברך מיד כשנפנה אלא⁷ ימתין עד שיסיים הסליחות ויאור היום, וכבר שאלתי את מורי רבינו מאיר⁸ זצוק"ל עד מתי מברכין על הנקבים, דאין זה דומה לברכה המזון שמברך עד שיתעכל המזון שבמעיו⁹, דהיינו עד שירעב, כי לשם הוא נהנה מן המזון שבמעיו כל זמן שאינו רעב, אבל כאן אינו כן, ולא שמעתי ממורי הקדוש זמן לזה¹⁰. וכאן אם ימתין לברך אשר יצר עד סיום הסליחות ופעמים שהוא שליש הלילה או יותר, על מה יברך. ובכל יום פעמים כשארם עומד בבקר ממיטתו אינו צריך לנקביו, ואם צריך לקטנים ולא לגדולים לרבינו מאיר שכתב בספר המצות¹¹ משמו¹² שלא היה מברך אשר יצר על הקטנים, על מה יברך. ואם יברך תחלה אשר יצר כשנפנה, ובסיום הסליחות יחזור ויברך, על מה יברך וכבר כן. ומתוך המנהג היה נראה שכן נתקנו לברכם בכל בקר, וטעם לא ידעתי¹³.

ועל מה שרבינו מאיר היה נוהג שלא לברך אשר יצר על הקטנים, אין תימה כל כך, כי למה אין מברכין אשר יצר על הרוחות וכיחו וניעו וצואת החוטם¹⁴ ואי אפשר לאדם בלא זה. ואם היה כך שנתקנה ברכת אשר יצר בבקר אפילו אם באותה שעה אינו ממשמש בנקביו, לא ידעתי אם שייך לומר שנתקנה לפוטרו בכך כל היום וכל הלילה כמו שכתבתי בשאר ברכות לעיל, וכמו שכתב מוריני ורבי פרץ זצוק"ל¹⁵ בספר המצות קצרה¹⁶. בברכת התורה שאנו מברכין בבקר ואנו פטורין בה כל היום וכל הלילה עד יום המחרת, והוא תלה הטעם עבור שהיא ברכה מיוחדת לתורה, ואיני מבין והלא ברכת תפילין וציצית היא מיוחדת להם וצריך לברך בכל פעם ופעם.

סי' קא: 1. עירובין סה, א. 2. כ"כ משמו גם בשבלי הלקט (סי' ב') ושכ"כ ה"ד אביגדור כהן צדק משמו. 3. בנדר"על כן אלו. 4. ע"י היטב פ"ח אות סי' מ"ו סק"א. 5. בנדר"אם. 6. ע"י מהזור ויטרי (סי' מ"ו) שכי' דהקם בחצות לילה יברך כל הברכות וכ"כ כחשו' הרא"ש (כלל ד' סי' א') אך כי שברכת אשר נתן לשכוי כינה לא יברך אלא ביום, וע"י חשו' מהר"ל (סי' ק"ג ס"ט). 7. הכוונה ולמה. 8. נדפס מכאן בחשו' מהר"ם ב"ב מהר"י כהנא כרך א' סי' ד'. 9. ברכות נא, א. 10. ע"י ברכ"י אות סי' ו' סק"ג. 11. סמ"ג עשין כ"ז (קיג, א). 12. וכ"כ משמו גם בתור"י יומא ל, א ד"ה מצוה לשפשוף ובהגמ"י פ"ז מברכות (אות י'). ואי"ז מהר"ם כ"כ אלא קדמון יותר, וע"י שלטה"ג (ברכות ח, א מרפ"ה"ר אות ג') דמשמע שהיא אביו של ר"ת. נוע"י ריטב"א יומא שם שכי' כן בשם ר"ת דאינו מברך אשר יצר אלא על נקבים גדולים, אכן מדי' התוס' רא"ש יומא שם משמע דלר"ת מברך אף על קטנים ע"ש. וע"י ב"ה (סי' ז') ד"ה וא"י הרא"ש, שכי' להוכיח שהוא מהר"ם אחר שהרי בהגמ"י פ"ז מתפילה הביא בשם מהר"ם ההפך דאף על קטנים יברך וע"כ הוא מהר"ם אחר קדמון יותר ע"ש. אכן צ"ע שהרי גם בהל' ברכות שם כ', וכן מורי רבינו מאיר וצ"ע, וע"י בדרשות רבינו (מהדורח"נו סי' כ"ב ד"ה ולגדול ובמהר"י לנגה עמ' 92). 13. ע"י ב"י שם (סי' ד') בשם אבודרהם ובר"מ שם (סק"ג) ובמג"א שם (סק"ב). 14. ע"י בדרשות רבינו שם בהער' 42* שהביא שבכת"י שם נוסף שרבינו נסתפק בזה אם יש לברך על הרוחות וכיחו וניעו. 15. ל"כ. וע"י רא"ש ברכות (פ"א סי' י"ג) ובהגמ"י פ"ז מתפילה (אות י') שכתבו טע"א בזה.

אני מברך על נטילת ידים ואשר יצר, אבל בשעה שאני יושב ובטל איני חושש לברך על נטילת ידים, אלא אשר יצר לחודיה¹⁵ לפי שצורך הנקבים עכ"ל. ואני מגמגם ליישבה, אם לא כאשר כתבתי¹⁹. וחמותי ז"ל הגידה לי שרבינו אבא מרי זצ"ל היה רגיל כשהיה עומד כלילה לנקביו בכל פעם היה נוטל ומברך. ומורי רבינו מאיר זצוקלה"ה היה נוהג כמו שכתב רבינו שלמה שהיה נוהג רבינו יעקב ב"ר יקר²⁰. וחמתתי אפילו כשלא היה דעתו ללמוד או להתפלל, למה לא ברך על נטילת ידים והלא צריך לברך אשר יצר והוא דבר שבקדושה. ושוב ראיתי שהקשה כן מורי רבינו פרץ²¹ זצוקלה"ה.

L

ובסידור רבינו שלמה¹⁵ ראיתי שכתב וזה לשונו, אבל אברכת נקבים לאחר שיברך שחרית אינו צריך לברך כל היום כולו, כל שעה שאדם נפנה צריך לברך אשר יצר את האדם אפילו לקטנים עכ"ל. ולא הבנתי דקשיא רישא לסיפא¹⁶, אם לא שסיפא מיירי אם לא ברך שחרית, או בא להשמיענו אפילו לקטנים. ושמא רוצה לומר שאין לברך שחרית אלא אם שימש נקביו ואז שוב יפטר כזה כל היום, אבל אם לא שימש נקביו לא יברך ואז צריך לברך בכל פעם. וצריך ליתן טעם מאי שנא. ומיד אחר זה כתב¹⁷ שרבינו יעקב ב"ר יקר אמר לו, אם אני עומד לעסוק בתורה לאלתר או לילך לכית הכנסת או להוציא בפיו שום דבר שבקדושה, אז

סימן קב

אף לא נדרי אשתו שכונה לבין אחרים. ופירש רבינו שמשון⁵ וז"ל, שבינה ולבין אחרים נדרי ענוי נפש ודברים שבינו לבניה יכול להפר ולא⁶ בעי חקירת חכם, להכי⁷ נקט שבינה ולבין⁸ אחרים משום דבעי חקירת חכם עכ"ל. ולמה לא אמר ונדריים שהקים לה אם יכולים להתירם על ידי חקירת חכם. ושמא טעם שלא יוכלו להתירם לפי שנודרת על דעתו שכל זמן שהוא ירצה יתקיים הנדר ולא תתירו ע"פ חכם. ושמא כאלו נדרה בפירש שלא להתירו על פי חכם כי אם על פי בעלה⁹.

כתב לי מהור"ר עובדיה¹ שיש כתשובות מוריניו ורבינו הר"ר אביגדור כהן צדק זצ"ל ששמע מפי רבינו שמחה זצ"ל שהיה מסופק אם יכולין להתיר לאשה נדר שהקים לה בעלה. ובפי נדריים² משמע להדיא שיכולים להתירו לה, שכתב³ על בעיא אם נשאלים על ההיקם יש מפרש' אשה שנדרה והקים לה בעלה. ואין מובן דלמה לא יתירו לה כמו לכל אדם נדרו. ושמא מה שנסתפק רבינו שמחה משום דתנן בסוף נגעים⁴, כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו. רבי יהודה אומר

סימן קג

פוסלת אפילו באונס וה"ה ביאת גוי לר' ישמעאל², דקרא דבת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה³ בתר קרא דכת' לאיש זר כתיב ועלה קאי, מ"מ כאן היה נראה

על ריבה שנאנסה בת ב' שנים ושהתה ביניהם תשע שנים ויצאה ונשאת לכהן. נראה אע"ג דביאת גוי פוסל אפילו באונס כדפרי"י ס"פ ד' אחין¹, דביאת זר

15. סידור רש"י סי' ק"ג. 16. הנה באמת כ"ה בסידור רש"י שם ולפי"ז הוא תמוה מאד, ומש"כ רבינו בסמוך ליישב הוא דחוק מאד, אכן ע"י במחזור ויטרי (סי' ט"ז) דשם הגי' כך, אבל אברכת נקבים לאחר שבינך שחרית אי"צ לברך כל היום ויש אומר שצריך לברך על כל פעם ופעם שנפנה וכו'. וברור שזוהי הגי' הנכונה ובסידור רש"י נשמט תיבת, וי"א, ולק"מ. 17. סידור רש"י שם. וכ"ה במחז"ו שם כשם ר' והובא גם בדרשות רבינו שם. 18. וכ"כ הריטב"א כיומא שם בשם רבינו מאיר וכ"ה באורחות חיים הל' נט"י (סי' ב') בשם א' מהגאונים. וע"ע תוס' רא"ש יומא שם בין תפילה לר"ה, ולר"ת אי"צ וע"י תרי"ו שם. וע"ע תשו' הרשב"א (ח"א סי' ק"צ"א. 19. אכן לפימש"כ בהער' 16 לק"מ. 20. והיינו דאם היה עומד לעסוק בתורה היה מברך גם ענט"י וכ"ה במרדכי ברכות (סי' ר"ה). וע"י תשו' מהר"ם ב"ב (מהר"י כהנא כרך א' סי' ג') שתמה המגיה שם (הער' 5) עמש"כ רבינו כאן בשם מהר"ם מהתשו' שם (שהיא תשו' מד"ל סי' שמ"ז) שכ' הקטנים וכו'. אבל על נט"י אינו מברך עליהם מן הדין אפי' אם רוצה להתפלל או לעסוק בתורה ע"כ. וכאן ציין שס"ז ותמה מדי' רבינו כאן בשם מהר"ם. ולא בנתי קושייתו שהרי המשך שם וכו'. היכא דלא שיפסף בידו הניצוצות שברגליו כדמשמע פ' א"ל הממונה וכו', וא"כ מבואר להדיא דס"ל דהא דאינו מברך ענט"י, היינו דווקא בלא שיפסף וא"כ אי"ז סחירה כלל דכאן מיירי בשיפסף ופשוט. 21. בהג' לסמ"ק סו"ס קפ"א.

סי' קב: 1. ע"י לעיל סו"ס ל"ב וחילק לי חבר וכו' ובטו"ס קי"ב. 2. נדצי"ל-ובפי' נערה במס' נדריים. סט, א. 3. ע"י במיוחס לרש"י שם בפ"י ע"א שם. 4. צ"ל-בסוף פ"ב דנגעים. מ"ה. 5. ר"ש שם. 6. כ"ר"ש שם-דלא. 7. שם-ולהכי. 8. שם לבין. (הדי' כאן שייך ללעיל הער' 7). 9. ע"י בתשו' מהר"י ברונא (סי' רמ"ה) שהעתיק תשו' רבינו זר עד סופה כאן ואח"כ כ', אבל ה"ר חיים כ' שיוכל שפיר החכם להתיר. וכנראה שהמשך תשו' רבינו חסדה כאן. וע"ע מש"כ בעני"ז בתהר"ד (סי' רע"ט) ובלקט יושר (ח"ב עמ' 28) ובתשו' מהר"ל התרשות (סי' ק"ה) ובמהר"י ברונא (שם ובסי' ר"ד-רמ"ד) ובמהר"ו (סי' ט"ו) ובתשו' מהר"ק (שו" נ') ובתשו' מהר"ם מינץ (סי' י"ח-ק"א) ומה שהקשו בסחירת דברי המרדכי בעני"ז. וע"י שו"ע יו"ד סי' רל"ד סכ"ג ובמ"א שם ובש"ך שם (סקל"ט).

Joseph Hayyim ben Eljahi al-Hakam

16

פתחו יסערים ויכא גוי צדיק שוכר אמונים

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

רב פעלים

חלק אורח חיים

זאת המחברת, שאלות ותשובות, בענין הלכה, אשר העלה ואשר הביא מתניתא בידיה, יד הגדולה, יד הרמה, מורנו ומאורנו, האשל הגדול אשר ברמה, הרה"ג הגאון האדיר, יד ושם לו בכל מקצועות התורה, שר בית הזוהר, וארי במסתרים, סיני ועוקר הרים,

כמוהר"ר יוסף חיים זצוק"ל

נדפס

פעיה"ק ירושלים תובב"א
שנת תשנ"ד לפ"ק, בא סימן:

מרנא הגאון הגדול יוסף חיים דבבל זיע"א

לפי זכריו י. ח. חיים
יוסוף ד' שנת חיים

דרך חיים תכחה סופר
אור וטורה
כ"ג מרנא

בשם ה' נעשה ונצליח

ליקבה"ו

אורח חיים חלק ד'

שאלה א'

והוא משתמש בהם עם אחיזת הקלי' שבהם וילכו בלא כח בעת ובזמן שהיה לו כח להפרידם ולכטלם והיא סיבה לכמה רעות חס ושלום, ולכן ראוי להזהר לאומרים כולם בקומו בחצות ואפילו שהוא רוצה לישן אחר כך אין בכך כלום והוי ליה כישן ביום, ולא מבעיא מי שישן בחצות שצריך לעשות כן כנזכר אלא אפילו מי שלא ישן כלל והוא לומד מתחלת הלילה הנה בהגיע חצות צריך לאמרה עד שיעלה עמוד השחר וכו', עד כאן לשונו ז"ל, ראה כמה החמיר בדבר זה שצריך לכוין תכף אחר חצות הן לנעור מתחילת הלילה עד הבוקר הן למי שרוצה לישן אחר חצות, ועל פי דבריו הנזכרים אנחנו נוהגים פה וכך אנחנו מוריין לכל אדם.

ואף על פי שמצינו שיש חולקים על דבריו וכמו שכתב הרב אות אמת ז"ל בדף ק"ו עמוד א וזה לשונו: ואנכי שאלתי את פה קדוש הרב החסיד כמהר"ר דוד דידיע מאג"ר בעברו דרך פה בשנת התקנ"ו על פתגם דנא איך הוא מנהגם של מקום העומדים בבית ה' בכל הלילה ההוא, אמר דמנהגם כפשט דברי רבינו האר"י זלה"ה דמי שלא ישן כל הלילה שמברכין בשחרית כל הכרכות חוץ מברכת על נטילת ידים ואשר יצר אם לא עשה צרכיו, ואולי מה שכתב הרב הקדוש מהרש"ש דבהגיע חצות צריך לכוין, לגרמיה הוא דעבד מסוד הכמוס עמו, אלו תורף דברי קדשו של הרב החסיד הרד"ם וכן שמעתי מפי מורי הרב המופלא רבי

שאלה א' מי שלא ישן בתחילת הלילה והגיע חצות והוא לא ישן עדיין, ורוצה לומר תיקון חצות וללמוד עוד מעט וישן עד אור הבוקר, אם יכרך ברכות השחר קודם תיקון חצות אחר חצות, או טוב להניח ברכות השחר כולם עד שיקום ממטתו באור הבוקר, והנה שמענו שאתם נוהגים כן בליל הושענא רבא וליל שבועות וכל לילה שעושים בה תיקון כרת, לכוין ברכות השחר אחר חצות חוץ מברכת התורה, ורצינו לידע אם זה המנהג שייך גם מי שירצה לישן אחר חצות או לאו יורנו, ושכרו כפול מן השמים.

תשובה מנהגנו זה הוא על פי סברת רבינו הרש"ש ז"ל בנהר שלום שהביא הרב שלמי צבור דף מ"ו עמוד ג ועמוד ד, שהקפיד מאד להזהר לומר ברכות השחר בחצות לילה כדי להחזיר המוחין שנסתלקו קודם חצות, שעל ידי ברכות שחר חוזרין המוחין ההם דאחור ופנים להתפשט בז"א הכולל דמדת היום, וכדי להמשיך השפע והמוחים לפרצופים העליונים ולכטל מהם אחיזת הקליפות שנתאחזו בהם קודם חצות כנודע, וכדי לכוין הבירורים המתיחסים לכל ברכה וברכה ואם לא יאמר אותם כולם בקומו בחצות מונע המשכת השפע והמוחין לפרצופים העליונים וגורם להשאיר אחיזת הקליפות במקומות העליונים ובנרנח"י שלו ובחוששים שלו נשאר התפשטות הקלי'

נר"ו כעברו דרך העיר הזאת לעיר הקדש צפת תוב"כ עד כאן לשון הרב אות אמת, עיין שם. ועם כל זה אנחנו נוהגים כדברי הרש"ש ז"ל הנזכר מפני שמצינו שהחמיר בדבר הרכה ודבר קשות על מי שאינו נוהג ככך והרב החסיד הרד"ם ז"ל אינו אומר שיש חסרון וגרעון אם יברך הברכות בחצות, לכן יש למיחש לדברי הרש"ש ז"ל.

גם בדברי שלום להרב החסיד מהר"א שרעבי ז"ל הביא שם בדף ס"ד דברי הרב מהר"ק ז"ל מה ששאל ממנו על פתגמא דנא, והביא דברי הרב אות אמת ז"ל מה שהעיר על דברי הרב החסיד הרד"ם ז"ל, והשיב לו מהר"א שרעבי ז"ל מה שכתב משם מהרד"ם אין ראייה ממנו דבכמה דברים חלוק עמו, ומה שדקדקת מלשון רבינו האר"י ז"ל אין כח בדקדוקים הללו לדחות סברת מרן מור זקני הרש"ש ז"ל אשר ירד והעמיק ודרש כתרי אותיות של רבינו האר"י ז"ל ולא הניח פינה וזוית אשר לא ראתה עינו והיה דורש וחוקר בפלפול עצום דברי האר"י ז"ל, ובפרט דהיה מדקדק לעשות מלאכת שמים שלימה והיה לומד התורה בקדושה ובטהרה ובודאי מן השמים היו מסייעין אותו לבל יכשל בשום מכשול ואין להרהר אחר מעשיו והלכותיו ועל הכל יש תשובה והבנה, עד כאן לשונו.

גם כתב לו מה ששמעת שמנהגי לברך ברכת השחר אחר הקימה, האמת כך היה מנהגי מקודם אך לא חס ושלום לעשות הפך הרב מור זקני, אלא כונתי לשמים יען דפעמים כשהייתי מסדר הברכות בחצות הייתי שוכח והייתי אומר ברכת התורה ולפעמים כשהייתי מניח ברכת התורה לבוקר הייתי שוכח לאומרם,

וכדי שלא נכשל בעון ברכה לבטלה גמרתני בדעתני להניח הכל עד הבוקר, אך עתה אני מסדרם בחצות והקדוש ברוך הוא יעזור לי לקיים מילי דאבות, עד כאן לשונו, ואין צורך להארין יותר בזה וה' יתברך יאיר עינינו בתורתו אמן כן יהי רצון.

L

שאלה ב'

הנה נודע בענין הכתים של התפילין ראש ויד שהיו עושין פה עירנו בגדאד יכוננה עליון אמן משנים קדמוניות ולא היו מרובעות עד שהם נראין בחוש הריאות שאינם מרובעות ולא אצטרין לבדקם במחוגה ובכלי המדה, ובזמן רבינו הגדול מורי ורבי זקני הרב רבינו משה חיים זצ"ל בא פה עירנו החכם היקר רבי יאודה אשכנזי ז"ל שהיה מתושבי דמשק יכוננה עליון אמן והיה בקי בכמה מלאכות וטען לפני הרב מור זקני זלה"ה על דבר התפילין שאינם מרובעות והוא יש לאל ידו ללמוד את האומנים לעשותם מרובעות, והרב מור זקני זלה"ה אחר שעיין בדברי הפוסקים בדבר הזה והסכים לפוסלם וכאשר זכר בזה הרב קרבן אשה ז"ל אורח חיים סימן ז באורך, עיין שם, אז הכריז בכל בתי כנסיות שכל התפילין שלובשין אנשי העיר הם פסולין ומעתה יהיו לובשים התפילין שלהם בלא ברכה עד שילמד לאומן לעשות מחדש תפילין מרובעות אשר יהיה רבועם שלם ונכון ומכוון במחוגה בכלי המדה, אז הכל צריכים לעשות בתים חדשים ויברכו עליהם, וכן היה שכל הקהל למקטון ועד גדול כולם לא ברכו על התפילין, ואחר שישב חכם רבי יאודה אשכנזי ז"ל הנזכר עם האומן יומם ולילה ולמדו לעשות תפילין מרובעות היטב ומכוונים במחוגה

בכלי המדה, אז כל ז' חדשים וברכו עליהם, ו הדבר הזה קשה מאד ויחידי הקהל וגם אצ' שבעיר, באמרם כי חרנ' שלא היו אנשי עיר הגדו עליון אמן מניחי תפיל' שנים עד שבא האשכנז' תפילין כשרים, עם כל' בדבר הזה כי מי יוכל לפ' מור זקני זלה"ה ומי יוכ' כרחם כפפו ראשם לקי' זכו כל הקהל הגדול שנ' עיר אם בישראל למקטו' הגדולה הזאת של תפילי' צדקת ה' עשה זכה וזיכד' על גב דאיכא סברת ר' תפילין שרמזו עליו ר' במחבר' אחר שהביא יעקב ז"ל, עיין שם, עב' דסברת ריא"ז ז"ל הנזו' דכל הפוסקים סבירא ל' גם הבתים ולדידהו התנ' פה שהיו נראין בחוש' מרובעות הרי אלו פסו' ראשי מור זקני זלה"ה ל' על ידו אשריו ואשרי ו' תלוי ב'

והנה תהלות לאל יתנ' עירנו יכוננה עלי' בענין התפילין כי אח' שנפטר עטרת ראשי הרו' מכל מקום נרגשו הרצועות שהיו עושין ה' היו מעבדים עור הרצ' קונים עורות מעובדים גמור והם זורקין עליהם לשם קדושת תפילין, א'

Joseph Hayyim ben Elijah al-Hakam, ca.
1834-1909

ספר בן איש חי חלק ההלכות

מסדרות על פְּרָשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה לְשָׁנֵי שָׁנִים
אוֹצֵר פְּסָקֵי־דִינִים הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה, סְדוּרִים וְעֲרוּכִים
עַל סֵדֶר הַפְּרָשִׁיּוֹת, מַעֲשֵׂה יָדֵי אָמֵן רִישׁ גְּלוּתָא דְּבַבְלָה
הַגָּאוֹן הָאֲדוּר, הַמְּפָלֵא בְּדוּרוֹ, כָּל הָעוֹלָם עוֹנִים אַחֲרָיו
מְקַדְּשׁ מְקַדְּשׁ, אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ בְּכָל מְקוֹם הַלְכָה כְּמוֹתוֹ

כקש"ת מרנא ורבנא

כמוה"ר רבי יוסף חיים זצוק"ל

בכמוהר"ר אליהו בכמוהר"ר משה חיים זצוק"ל

מהדורת־פאר

מנוקדת, מוגהת ומתוקנת, עם ציונים ומראי־מקום
ועם תרגום המלים הלועזיות בשולי העמוד
בתוספת מפתח מפורט לכל סעיף וסעיף

הוצאת ספרים "מרכז הספר"

שנת: "ואלה שמות בני ישראל"

פעיה"ק ירושלים תוכב"א

ליס
ירת
זדם
"א"
—
("ד"

עליהם, עד כאן לשונו. מוכח להדיא מדבריו, דהאבל יברך "שעשה לי כל צרכי", מאחר דכל העולם לובשים מנעלים, ורק בתשעה באב ויום הכפורים, אף-על-פי דחולה ותייה לובשים — בטלי במעוטיהו, ואין כל העולם יכולים למשך אורות בכרכה זו בעבור דאלו המועטים לובשים מנעלים. וכן ב"שלמי צבור" הכריח מדברי רבנו ז"ל דאבל מברך, ועין שם. אמנם הרב החסיד מהר"א שרעבי ז"ל בספר "דברי שלום", דף סד, פרש פונת רבנו ז"ל, דבעי שיהיה אותו אדם נהנה על-כל-פנים באותו דבר שהוא מברך עליו, ולכן פסק ותני דאבל לא יברך, כיון דאינו נהנה. ובספרי הקדוש "מקבצאל" הבאתי דבריו, וישבתי דקדוק דברי רבנו ז"ל על נכון, ופקפקתי בדברי הרב "דברי שלום" הנזכר, וטענתי עליו, דגם לפי הבנתו הנה האבל גם-כן נהנה מזה דאחרים לובשין מנעלים ועושין לו צרכיו, מה שאין כן אם יהיו יחפים; וכן הסומא מברך "פוקח עורים", מפני שנהנה מפתיחת עיניו של אחרים. והעליתי עקר דהאבל מברך, וכן עמא דבר.

י אף-על-גב דהעלו האחרונים: אם ברוך "שלא עשני אשה", לא יברך על גוי ועבד; וכן אם ברוך על עבד, לא יברך על גוי — עם כל זה יברך בלי שם ומלכות, ויהרהר שם ומלכות בתוך הברכה. והנשים יברכו "שעשני כרצוני" בלי שם ומלכות, דאיכא פלגתא בזה, וספק ברכות להקל, וטוב להרהר שם ומלכות בתוך הברכה.

יא ברכת "המעביר" מסתימת ב"ברוך הגומל חסדים טובים וכו'", ולכן אין עונין אמן אחר "ותנומה מעפעפי". וצריך לומר "ויהי רצון" — בו"ו. גם יאמר "המעביר וכו'" בלשון יחיד — שאומר "מעני" ו"מעפעפי", וכן "הרגילני".

"תדביקני", וכן השאר בנסח "ויהי רצון וכו'", דכן הוא נסחת רבותינו ז"ל בש"ס, וכן הוא בסדור רבנו הרש"ש ז"ל. ועין "דברי שלום", דף סה, מה שכתב בזה, ועין שם.

יב אף-על-פי דצריך לומר "והערב" בו"ו, עם כל זה שתי ברכות הן, ועונין אמן אחר ברכה הראשונה וקדם "והערב". לא ילמד, לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל-פה, בלתי ברפת-התורה, ולפסק דין בלא טעם — שרי, אבל אם יאמר טעם — אסור, וכן לכתב דברי-תורה או לשמע — נמי אסור בלא ברפת-התורה, אבל הרהור — מתר, ויש אומרים: הא דהרהור מתר, הינו אם יהרהר בלבו בלבד, בלתי עיון בספר, ונשים נמי מקרכים ברפת-התורה, ואם ישן ביום על מטתו שנת קבע, איכא פלגתא אי חשיבה הפסק וצריך לברך או לאו, ומשום דספק ברכות להקל, יברך בלי שם ומלכות, ויהרהר שם ומלכות בלבד, ומי שחטפתו שנה בתוך ברכות-השחר, אז כל ברכה שהוא מספק בה אם ברוך או לאו — לא יברך מספק, ואפלו אם הוא מספק בכרפת-התורה, ועל-כל-פנים יברך בלי שם ומלכות, ויהרהר שם ומלכות בתוך הברכה, ואם שכח ולא ברוך ברכות-השחר קדם תפלה — יברך אחר התפלה, חוץ מברכת "המתזיר נשמות", ונפטר בכרפת "מחיה המתים", וחוץ מברכת-התורה, שנפטר ב"אהבת עולם".

יג מי שישן פלילה על מטתו שנת קבע ונעור קדם תצות — לא יברך ברכות השחר, כן נראה מסתימות דברי המקבילים, וכן נראה מדברי זהר הקדוש, בראשית, דף יוד, עמוד ב, ועין "מקדש מלך" שם. אך ברפת-התורה יוכל לברך קדם תצות, מאחר שכבר ישן שנת קבע, וכנראה מזהר הקדוש שם, ועין אחרונים ז"ל. מיהו אם הוא נעור

קרוב לחצות, נכון להמתין עד אחר חצות כדי לברך ברכות השחר עם ברכות התורה כסדר התקון בכל יום, ויהיו קשר אחד. ואם ירצה, בזמן מועט זה דביני וביני יאמר פסוקים של שירות ותשבחות. ושאלתי לידידני הרב הגאון החסיד מורנו הרב אליהו מני נר"ו על מנהג החסידים בעיר הקדוש תוב"ב, והשיב וזה לשונו: בין הפשטנים בין המקבלים, כלי-עלמא מודו, שאם ישן שנת קבע חייב לברך ויכול לברך, ובנראה מלשון זהר הקדוש, חלק א, דף יוד, עמוד ב, ועין "מקדש מלך". אמנם יש שתי פונות בברכת התורה: אחת — פרטית, והיא הנזכרת ב"נהר שלום", דף צב, עמוד א, וזו שיקה גם קדם חצות: ואחת — כללית, בכלל הי"ח ברכות, והיא הנזכרת בשער הכונות, דפוס ירושלים, דף א, עמוד ג, ועין "נהר-שלום", דף ט"ל, עמוד ב, ודף פז, עמוד ב, באורס. וכודאי המברך קדם חצות לא יתקן זה התקון, כיון שהעליונים לא נתקנו — היאך יתקנו התחתונים. ומכל-מקום המנהג ב"בית-אל" יכ"ץ: בזמן שהוא קרוב לחצות — ממתניים עד חצות, אבל אם יש זמן הרבה לחצות — יש מברכין ברכת התורה ולומדים, ובחצות יברכו שאר הברכות; ויש חסידים, שאף-על-פי-כן ממתניים עד חצות בעבור תקון סדר הי"ח ברכות, עד כאן לשונו נר"ו.

יד חייב האדם לברך מאה ברכות בכל יום, ובשפת יום-טוב יחסרון מחמת ברכות העמידה, ואז ישלים אותם במיני פרות וריח טוב. והנה מפרש בדברי רבנו ז"ל בשער רוח-הקדוש, דף ד, עמוד א, וזה לשונו: דע, כי עשרים ושנים אותיות אלפא ביתא הם תלויות במאה ברכות שהאדם מברך בכל יום, וכאשר אין האדם מברך כלל איזו ברכה מהם — תחסר ממנו אותה האות שאותה

ברכה תלויה בה. ואם ברך אותה, אלא שטעה בה — אז תהיה האות היא מצוייה, אמנם תהיה חסרה בעצמה. ואם ברך אותה בתקונה, אלא שלא נתכונן בה — אז תהיה האות היא חשוכה ובלתי מאירה, עד כאן לשונו. ומזה מבין כמה צריך האדם להשתדל במאה ברכות.

טו מצאתי כתוב: טוב שהאדם ירגיל עצמו לומר בכל יום שלשה פסוקים אלו, כתובים בדברי-הימים-א, סימן כט: "ויברך דויד את ה' לעיני כל הקהל, ויאמר דויד ברוך אתה ה' וכו'. לך ה' הגדלה והגבורה וכו'. והעשר והכבוד מלפניך וכו'", וכאשר תקנוס חז"ל בזמירות בכל יום, והאדם יאמר אותם בפני-עצמם בכל יום עשר או שבע פעמים, ובכל פעם יאמר אחריהם פסוק "ברוך אתה ה' למדני חקיך". ומלבד תועלת סודית שיש באמירתם, עוד תועיל לו להשלים לו מספר מאה ברכות בשעת הדחק; עד כאן מצאתי, ונראה לי שהוא מנהג יפה ונכון. ועין "פתחי-תשובה", יורה-דעה, סימן שכח, סעיף-קטן א, מה שכתב בשם הרב "פרי-תבואה" מה שקבל מרבותיו, ועין שם.

עוד מצאתי כתוב ב"כתר-מלכות" פתיכת-יד: מנהג יפה לומר האדם בכל יום פסוק "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" (תהלים פט. גג) חמשה וארבעים פעמים. ובאמרו "אמן ואמן" כזו בשם השלוב של הוי"ה אדני". וזה הפסוק יועיל לו במקום תשעים אמנים שחייב אדם לומר בכל יום, בעת שהוא אנוס ואינו יכול לענות, כגון שהוא יושב בפית לבדו ואין הולך לבית-הכנסת מחמת אנס, עד כאן. ונראה לי דמנהג יפה הוא זה, וכן אני נהגתי לומר פסוק זה כמספר הנזכר בכל יום אחר פרשה של ברכת כהנים, שאנחנו אומרים אחר ברכות השחר בכל יום. ועשייתו

כן, כדי שלא השכח א שפשיתי לה זמן קבוע. אומר טו"ב פעמים פסו (תהלים צד, יא), כמו שכ חיים פלאגי ז"ל, דנכון בכל י אמר המחבר יצ"ו: א הלכות חנפה, א דורש אותם, בעזרת ה וישב ובגפן שלשה שריגס, נצה, הבשילו (בראשית מ, י). נראה ל "גפן" — אלו ישראל, ו מד, א, שהוא עץ חלש ונ מאד, שיש בהם אכילה אף-על-פי שהם רכים ונ טובים בתורה ומצוות. גו נטיעה אחרת, שלא תחצו ישראל כתוב בהם (כמו לבדד ישכן", ואי אפשר בסטרא-אחרת ויתערב ב לצאת ממנה, ויתקן על-י השם יתברך חושב מחשבו נדח (ש"ב יד, יד). ואמר כנגד נפש רוח נשמה דוקא, דאמות העולם אי קלפה דעשיה. ותקון של מדרגות, ותחלה "הוא כו שבהרהור הלב, ואחר-כ תשובה כמעשה, אך הי "הבשילו אשכלתיך ענ מאהבה, שהזדונות יתנו בלשון "כשול" — לרכ התשובה, כמו שכתוב לכת עם אלהיך"; ש; בצניעות, יצליח בו

